

BACHELOROPPGAVE

Turnus- til ungdommens beste?

Hvilke synspunkter har ungdommer i barnevernsinstitusjoner om alternativ arbeidstidsordning, og hvordan kan utviklingsteori underbygge disse synspunktene?

Av
Kandidatnummer 313
Gro Anita Røneid

Sosialt arbeid, bachelorstudium

BSV5- 300

Mai 2014

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

Kandidatnummer 313

Gro Anita Røneid

JA NEI

Det du tror om meg,
slik du er mot meg,
hvordan du ser på meg,
hva du gjør mot meg,
slik blir jeg.

M. Jennes

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling.....	1
1.2	Avgrensing og formål med oppgaven.....	1
1.3	Oppbygning av oppgaven.....	2
2.0	Metode.....	2
2.1	Valg av dokumentstudie og kildesøk.....	2
2.2	Valg av litteratur.....	3
2.3	Kildekritikk.....	4
3.0	Teorigrunnlag.....	5
3.1	Barnevernsinstitusjoner i Norge.....	5
3.2	Arbeidstidsordning.....	6
3.3	Hvem vet ungdommens beste?.....	6
3.4	Institusjonalisering.....	7
3.5	Den ontologiske sikkerhet.....	8
3.6	Tilknytning.....	9
3.7	Identitetsutvikling.....	11
4.0	Ungdommenes synspunkt og drøfting.....	12
4.1	Ungdommenes synspunkt.....	12
4.1.1	Forholdet til ansatte.....	12
4.1.2	Aktivitet, fritid og turer.....	14
4.1.3	Regler og grensesetting.....	15
4.1.4	Normalitet.....	15
4.2	Drøfting.....	16
4.2.1	Forholdet til ansatte.....	16
4.2.2	Aktivitet, fritid og turer.....	18
4.2.3	Regler og grensesetting.....	19

4.2.4	Normalitet.....	20
5.0	Oppsummering og konklusjon	21
6.0	Litteraturliste	23

1.0 Innledning

Denne oppgaven skal handle om ungdommer. Ungdommer i norske barnevernsinstitusjoner. Selv om intensjonen med institusjonsplassering er at ungdom skal bo der i korte perioder viser empiri og forskning at dette ofte ikke er tilfelle. Institusjoner er dermed en viktig oppvekstarena for mange ungdommer. I Norge har familieperspektivet, der foreldre skal oppdra barna sine, stått sterkt. Det kan vi se ut ifra tanken om at fosterhjem er bedre enn institusjon da den ligner mer på en «naturlig familie» (Tjelflaat, 2003).

På barnevernsinstitusjonen jeg jobber har vi et mål om å skape et hjem for ungdommene som bor der. Denne institusjonen praktiserer ordinær turnus. I løpet av en vakt kommer vi ofte opp i situasjoner som er helt naturlige i et hjem, men som blir håndtert annerledes i en institusjon blant på grunn av arbeidstidsordningen. På bakgrunn av dette ønsker jeg å finne ut om ungdommene selv tenker på arbeidstidsordningen som en faktor for hvordan de har det, og om denne kan påvirke ungdommenes utvikling på noen måte. Jeg vil da benytte meg av kunnskap vi har tilegnet oss i løpet av studiet sosialt arbeid; blant annet barns rettigheter, barns utvikling, relasjonskompetanse, strukturelle utfordringer i offentlige institusjoner. På bakgrunn av dette har jeg valgt følgende problemstilling;

1.1 Problemstilling

Hvilke synspunkter har ungdommer i barnevernsinstitusjoner om alternativ arbeidstidsordning, og hvordan kan utviklingsteori underbygge disse synspunktene?

1.2 Avgrensning og formål med oppgaven

Jeg ønsker å ha fokus på barnevernsinstitusjoner for ungdom mellom 12 og 18 år. I forskningen jeg har brukt er det flest langtidsinstitusjoner, men og noen korttidsinstitusjoner. Langtidsinstitusjonene er stort sett omsorgsinstitusjoner eller adferd lav institusjoner; med andre ord ikke de tyngste behandlingsinstitusjonene når det kommer til rus, kriminalitet og psykiatri. Jeg har valgt disse institusjonene da rutiner og regler, samt behandlingsmetoder og tvangsbruk varierer veldig fra omsorgsinstitusjon til behandlingsinstitusjon. Min erfaring, og motivasjon til å skrive denne oppgaven, har jeg fra omsorgsinstitusjonen jeg jobber.

Formålet med denne oppgaven er først og fremst å få fram ungdommens stemme, og hvordan de vurderer ulike sider ved arbeidstidsordningen. Jeg vil se deres utsagn opp mot resultat fra forskning og annen teori.

1.3 Oppbygning av oppgaven

Først vil jeg presentere metoden jeg har valgt i denne oppgaven, for så å gi en oversikt over den viktigste litteraturen og forskningen som ligger til grunn for drøftingen. Jeg vil deretter presentere teori som kan belyse ungdommenes utsagn. Jeg vil presentere ungdommenes meninger og tanker gjennom en del sitater. Til slutt vil jeg drøfte funnene og avrunde med en konklusjon.

2.0 Metode

Aubert referert i Dalland (2010) beskriver metode slik: ”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Dalland, 2010, s. 83).

2.1 Valg av dokumentstudie og kildesøk

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke den kvalitative metoden dokumentstudie (Tjora, 2011). Jeg vil i min oppgave benytte meg mest av rapporter og forskning som direkte eller indirekte berører temaet arbeidstidsordning, samt faglitteratur om ungdommers utvikling. Oppgaven vil bære preg av egne erfaringer fra arbeid på institusjon.

I mine litteratursøk i søkebasen som Academic Search Premier, Google Scholar, Bibsys Ask fant jeg mange norske og engelske artikler som omhandlet barn og institusjonsplassering. Når jeg spesifiserte søkene med ord som arbeidstidsordning, medleverskap, medleverturnus, langturnus og oljeturnus, fikk jeg begrenset med resultat. Jeg brukte en del tid på å finne litteratur via andres litteraturlister. Jeg fant også noen fagbøker som omhandlet barn som plasseres utenfor hjemmet, men igjen fikk jeg problem med å finne ungdommenes stemme. Jeg har også vært i direkte kontakt med noen institusjoner som benytter seg av medleverturnus for å få råd om litteratur.

I begynnelsen av søkeprosessen, da jeg hadde utfordringer med å finne litteratur og forskning, vurderte jeg å benytte meg av intervju som metode. Grunnet restriksjoner fra Høgskulen i Sogn og Fjordane, samt begrenset tid for gjennomføring, konkluderte jeg med at validiteten i oppgaven ville bli bedre om jeg gjorde et dokumentstudie (Tjora, 2011).

Da jeg begynte å søke etter litteratur om arbeidstidsordninger og medleverturnus, fikk jeg fort inntrykk av at tyngden av artikler og rapporter omhandlet turnusordninger i forhold til arbeidsmiljøloven, helsepåvirkning av å jobbe medleverturnus, hvordan dette påvirker

fritiden; altså de voksnes stemme. Jeg har derfor gått systematisk inn i rapportene for å leite etter de unges uttalelser.

2.2 Valg av litteratur

Jeg fant lite generell faglitteratur på feltet arbeidstidsordninger, men jeg fant noen rapporter basert på forskning som jeg har lagt til grunn i oppgaven. Den første rapporten heter «Hjem, utviklingsarena, arbeidsplass» (Hetle, A., Rørvig, R. & Heen, H., 1997). Det er en evalueringsrapport som bygger på en undersøkelse utført av Arbeidsforskningsinstituttet på oppdrag fra Kommunal- og arbeidsdepartementet og Barne- og familiedepartementet. Rapporten inneholder evaluering av erfaringer med alternative arbeidstidsordninger ved fire barnevernsinstitusjoner. Tre av institusjonene er langtidsinstitusjoner i Vestfold og en er korttids utredningsinstitusjon i Rogaland. Grunnlaget for rapporten er intervju med ansatte og ungdommer mellom 12 og 18 år, der jeg har tatt utgangspunkt i ungdommens bidrag til rapporten. De alternative arbeidstidsordningene er lokalt utformede lang-turnuser, og institusjonene har fått dispensasjon fra arbeidsmiljøloven for å prøve ut de alternative ordningene i en begrenset prøveperiode. I denne rapporten er det noen faktorer som går igjen hos alle institusjonene, og jeg velger å trekke frem dem som jeg anser som spesielt aktuelle i forhold til turnusordningen.

Jeg har benyttet meg av to kvalitative studier utarbeidet på oppdrag fra Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge. Den ene studien hadde som mål å se hvordan ungdom fra Sør-Trøndelag, som har bodd i barnevernsinstitusjon, har opplevd institusjonsoppholdet (Tjelflaat, Hyrve & Solhaug, 2003). Studien har både tatt utgangspunkt i registreringsdata på 71 ungdommer hentet fra det fylkeskommunale arkivet, samt intervju av 27 ungdommer. Den andre studien har hatt som mål å undersøke i hvilken grad barn og unge har medvirkningsrettigheter i institusjonen, og hvilken barneforståelse institusjonene har (Tjelflaat & Ulset, 2007). Her har jeg kun referert til ungdommenes uttalelser (12- 18 år). Empirien i denne rapporten bygger på intervju. Det er ikke et bevisst valg at disse to rapportene er utarbeidet for samme oppdragsgiver, men det var her jeg fant barnets stemme presentert tilstrekkelig til å kunne benytte i oppgaven.

Jeg vil òg nevne en systematisk oversikt publisert i 2013 av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten (Munthe-Kaas, H., Hammerstrøm, K., Kurtze, N., Nordlund, K. R. & Nylenna, M., 2013). Denne oversikten forteller oss resultatet av et litteratursøk som hadde til hensikt å belyse effekten av kontinuitetsfremmende tiltak på psykososial utvikling hos unge som bor i

institusjon, og primærforskning på hvordan de unge opplever tiltakene. Ett av disse tiltakene var arbeidstidsordningen. Det ble gjort et omfattende litteratursøk på grunnlag av forhåndsdefinerte kriterier for å finne mest relevante studier på feltet. Dette resulterte i seks effektstudier som skulle belyse effekten kontinuitetsfremmende tiltak har på barn og unge som bor i institusjon, samt ni kvalitative studier som ble lagt til grunn for å belyse hvordan barn og unge som bor i institusjon opplever slike tiltak. Jeg har gjennom denne systematiske oversikten underbygd valg av teori i oppgaven og benyttet meg av ungdommenes synspunkt på institusjonstilværelsen i forhold til arbeidstidsordningene.

Det er også to bøker som har gitt meg et godt bilde på hvilke utviklingsmessige utfordringer ungdom som ikke bor hjemme står ovenfor, samt at de belyste feltet både fra et faglig ståsted og fra barnas ståsted. Den ene boken er skrevet av Ida Schwartz (2001) og heter *Socialpædagogik og anbragte børn*, og den andre er skrevet av Henry W. Maier (1997) og heter *Barn og unge utenfor familien. Utviklingsmuligheter*.

Jeg vil i tillegg til disse benytte meg av flere kilder for å underbygge problemstillingen.

2.3 Kildekritikk

I mine litteratursøk fant jeg lite generell faglitteratur om arbeidstidsordninger, og derfor er oppgaven bygd på ungdommers uttalelser i forskningsrapporter. Det var også et begrenset antall norske rapporter jeg fant om temaet, men de jeg har brukt anser jeg til gjengjeld som pålitelig på grunnlag av metoden som er benyttet og hvilke instanser som har publisert dem. Jeg har valgt å ikke benytte rapporter fra utenlandske barnevernsinstitusjoner da drift og struktur kan være veldig annerledes i forhold til i Norge. I rapporten til Munthe-Kaas et al. (2013) var noen av studiene fra utenlandske institusjoner, men jeg har vært selektiv og brukt utsagn fra de norske studiene. I den samme rapporten har Munthe-Kaas et al. (2013) vurdert delen av dokumentstudiet som omhandler effekten av kontinuitetsfremmende tiltak til å ha moderat til liten pålitelighet. Forfatterne av rapporten mener at de viktigste årsakene til dette er det begrensede antallet studier som var inkludert, samt at studiene var små. De fant også metodiske svakheter og mangelfulle rapporter i disse studiene. Den delen av dokumentstudiet som omhandlet kvalitative intervju med barn og ungdom om hvordan de kontinuitetsfremmende tiltakende fungerte ble vurdert til å ha svak- moderat til moderat pålitelighet. Det ble benyttet studier der den metodiske kvaliteten ble vurdert fra lav til høy, og dette kan ha påvirket den avsluttende vurderingen om påliteligheten. Jeg har likevel valgt å

benytte sitat fra ungdommene i denne studien da tankene og synspunktene er sammenfallene i de forskjellige studiene.

Jeg har bestrebet å ikke la mine erfaringer med ordinær turnus påvirke reliabiliteten i oppgaven (Tjora, 2011). Jeg anser validiteten i oppgaven som høy i forhold til ungdommenes utsagn, men jeg har vært bevisst på at koplingen mellom ungdommenes stemme og teorien jeg har lagt fram er preget av min tolkning.

En del av referansene mine er til sekundærkilder. Grunnen til dette er blant annet utfordringen med tid for utforming av oppgaven og tilgang på primærlitteratur. Jeg er oppmerksom på at min presentasjon av teorien er begrenset i forhold til det som finnes av litteratur, men jeg har valgt å gjøre meg kjent med teoriene og ta med det jeg mener er av betydning for oppgaven. Dette for å begrense lengden på oppgaven. Også her har jeg benyttet stoff fra sekundærkilder. Det kan anses som en svakhet at teorien ikke presenteres direkte fra primærlitteratur, men de teoretikerne jeg har benyttet meg av er kjente teoretikere som er mye sitert og det kan styrke reliabiliteten til tross for at det ikke er primærkilder.

3.0 Teorigrunnlag

Jeg vil først gjøre rede for hva en barnevernsinstitusjon i Norge er, samt noen begrep i forhold til arbeidstidsordning. Deretter vil jeg presentere teori som vil ha betydning for denne oppgaven.

3.1 Barnevernsinstitusjoner i Norge

I lov om barneverntjenester står det at barn og unge skal ha trygge oppvekstsvilkår, leve under forhold som er utviklingsstøttende og at de skal få nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For de fleste familier som kommer i kontakt med barnevernet er det tilstrekkelig å iverksette tiltak i hjemmet for å få en forsvarlig omsorgssituasjon. Dersom dette viser seg å ikke være tilstrekkelig kan barnevernet med hjemmel i lov plassere barnet utenfor hjemmet. Barnet plasseres da enten på institusjon eller i fosterhjem (Regjeringen, 2012). I 2012 var det registrert 1279 barn og unge i barnevernsinstitusjoner i Norge (SSB, 2013).

Barnevernsinstitusjonene drives av Bufetat (Barne-, ungdoms- og familieetaten) i samarbeid med kommunene, ideelle organisasjoner og andre private aktører. Det finnes forskjellige typer barnevernsinstitusjoner, og de fleste er for ungdom mellom 12 og 18 år. Vi har korttidsinstitusjoner som er et alternativ i påvente av fosterhjem, eller langtidsinstitusjoner

beregnet for at ungdommen skal bo der i 2- 4 år. Akutt- og utredningsinstitusjonene benyttes når flyttingen må skje akutt, og ungdommen bor der i en kort periode. Det finnes atferds institusjoner og MultifunC- institusjoner for ungdommer med store atferdsvansker, samt rusinstitusjoner og psykiatriske institusjoner som tilbyr behandling (Regjeringen, 2012).

Institusjonene bygger på ulike arbeidsmetoder og organisering. I Halvorsen (2012) sin bok *Miljøarbeid i institusjoner for utsatte unge* skisserer han de teoribaserte metodetradisjonene som man kan benytte; blant annet atferdspsykologisk tilnærming, humanistisk pedagogikk, psykodynamisk tilnærming, narrativ tilnærmin. Noen institusjoner har et faglig grunnlag som er gjennomarbeidet i hele organisasjonen slik som hasselpedagogikk i Tyrikollektivet på Lillehammer og Fossumkollektivet i Spydeberg (Halvorsen, 2012). Andre institusjoner benytter seg av enkelte metoder som for eksempel ART (Aggression Replacement Training). Det er heller ikke uvanlig å benytte MST (multisystemisk teori) der flere metoder benyttes samtidig (Schwartz, 2001).

3.2 Arbeidstidsordning

Barnevernsinstitusjonene praktiserer forskjellige arbeidstidsordninger. Jeg vil nå definere de begrepene jeg bruker i oppgaven. Ordinær turnus kjennetegnes ved at den ansatte jobber for eksempel åtte timer per døgn for så å avløses av en ny ansatt. Noen institusjoner har egne nattevakter, mens i andre er det en tredelt turnus. Langturnus kjennetegnes ved at vaktene går over flere døgn. Den lengste vekten er tre døgn og en time. Turnusen vil da være to døgn på jobb, syv døgn fri, to døgn på, syv døgn fri, tre døgn på, syv døgn fri. Denne turnusen er lovfestet i arbeidsmiljøloven paragraf 10-12, 4. ledd og statens hovedtariffavtale paragraf 7 nr. 9. Disse definisjonene har jeg hentet fra Olberg sin rapport om *De utvidete arbeidstidene* (2010). Medlevertturnus innebærer at man som omsorgsarbeider bor og lever på institusjonen sammen med de unge i en lengre periode. Antall dager i turnusen varierer fra institusjon til institusjon; alt fra fire til åtte dager på jobb og tilsvarende dager fri, til flere uker på jobb etterfulgt av lange friperioder. Denne definisjonen har jeg hentet fra Hetle, Rørvig og Heen sin rapport *Hjem, utviklingsarena, arbeidsplass* (1997).

Hvilken yrkestittel de ansatte bruker varierer fra institusjon til institusjon. I oppgaven bruker jeg omsorgsarbeider, ansatt og voksen avhengig av konteksten.

3.3 Hvem vet ungdommens beste?

Norge har vært et foregangsland for barns rettigheter med blant annet «verden første barnevernlov» som ble iverksatt i 1900. I ny Lov om barnevern av 1953 ble prinsippet om

hensynet til «barnets beste» innført, og har siden vært styrende for barnevernsarbeid (Tjelflaat & Ulset, 2007). FNs konvensjon om barns rettigheter, som kom i 1989, ble innlemmet i norsk lov i 2003. Barnekonvensjonen artikkel 12 sier blant annet at; «Partene skal garantere at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og gi barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet» (NOU 2000;12, s. 90).

I Tjelflaat og Ulset (2007) sin rapport om barn og unges medvirkning i barnevernsinstitusjoner har de tatt utgangspunkt i barnets stemme, og derfor redegjort for begrepet barnets perspektiv og viktigheten av dette i arbeid med barn. De mener det er to sider av begrepet barnets perspektiv som er viktig å huske på i forskning som omhandler barn. Det ene er, som referert av Tiller (ref. i Tjelflaat & Ulset, 2007); «Det finnes ingen bedre ekspert på å være 5 år enn en 5- åring selv» (Tiller, 1991, s. 73). Den andre siden er at det finnes ikke noe rent barneperspektiv da barn påvirkes av sitt miljø, som igjen skapes av voksne. Det finnes verktøy som kan benyttes i samtaler med ungdom, og som kan underbygge troverdigheten til barn og unges utsagn. Den dialogiske samtalemotoden (DCM) er et eksempel på et slikt verktøy. Dette er en samtalemotode der man benytter seg av teknikker for å sikre at ungdommen kan fortelle sin historie, uansett hva den måtte omhandle, og likevel føle seg både ivaretatt og akseptert. Den skal òg legge til rette for at ungdommen forteller sin historie uten at innholdet preges av den voksne i samtalen (Gamst, 2011).

Det er ikke gitt at barn blir hørt i undersøkelser som omhandler barnevernet (Havnen mfl. (1998) ref. i Schjeldrup, Omre, Mathinsen, Horverak & Hyrve, 2005). Inger Walløe (ref. i Schjeldrup et al, 2005) har intervjuet 25 barn over 18 år om erfaringene de har fra barnevernet. Det som er gjennomgående i intervjuene er at barnet ønsker å bli hørt og forstått av de voksne, samt at samtalene man har med barnet skal føre til endring og at de blir formidlet videre hvis det er avtale om det. Den personlige relasjonen mellom barnet og hjelperen var av stor viktighet for barna. Dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

3.4 Institusjonalisering

I barnevernloven paragraf 4-1 står det at ved tiltak som innebærer flytting av barn og unge utenfor hjemmet skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen (Barnevernloven, 1993). Det skal tas «hensyn til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. Det skal og tas tilbørlig hensyn til at det er ønskelig

med kontinuitet i barnets oppdragelse.» (paragraf 4-15, Barnevernloven, 1993). Dette kan være vanskelig å oppfylle i en institusjon der det i utgangspunktet er en kunstig bosituasjon.

En av tingene Erving Goffman (1967) kritiserer i boka *Anstalt og menneske* er at institusjonens regler og rutiner overkjører pasientene på en slik måte at både identitet og selvfølelse blir utslettet. Schwartz (2001) skriver at institusjonens regler og rutiner skaper trygghet og stabilitet, men kan òg føre til en standardisering av livet til barna slik at det ikke blir nok rom for barnas individuelle behov og de verdier barna har med fra sin egen livsverden. Parker (1988, ref. i Tjelfjaat, 2003) underbygger dette utsagnet, og nevner blant annet at unge har et behov for spontane samtaler og trenger å utvikle tillit til enkeltpersoner.

Som nevnt tidligere praktiseres det mange metoder i institusjonene, men generelt har fokuset hos omsorgspedagoger gått fra et personlighetsmessig og atferdsmessig perspektiv til et utviklingsperspektiv (Maier, 1997). Det er mer fokus på hvorfor ungdommen gjør som han gjør i stedet for hva som må gjøres for å endre atferden. Hvis en ungdom kan få støtte i mestring, føle seg trygg og har voksne rundt seg med kunnskap om barn og unges utvikling kan blant annet uønsket atferd og utrygghet avta. Dette krever et personale og en institusjon som er fleksibel, og den personlige omsorgen må avpasses den enkelte ungdom og den enkelte situasjon (Maier, 1997).

Når man bor på institusjon er det ikke unormalt å etterlenge et «vanlig hjem» og et «normalt liv». En slik livssituasjon, der man er «annerledes» i forhold til samfunnsnormen, kan føre til at man tar på seg en rolle som «barnevernsbarn» og føler seg stigmatisert, da andre mennesker ser rollen man innehar og ikke personen bak rollen (Garsjø, 2008).

3.5 Den ontologiske sikkerhet

I boken *The constitution of society* skriver Anthony Giddens (1984) om rutinene og reglene vi tilegner oss gjennom livet. Denne lærdommen gir oss en følelse av kontinuitet og bidrar til at vi kan fungere i samfunnet. Giddens kaller dette den ontologiske sikkerhet. Gjennom samspill med andre mennesker tilegner vi oss lærdom og kompetanse om blant annet de skrevne og uskrevne reglene i samfunnet, hvilke verdier og holdninger som det forventes at vi har, hvordan vi skal forholde oss til andre mennesker og hvordan vi skal opptre i gitte situasjoner (Bunkholdt, 2000).

Sosialiseringprosessen som gir oss ontologisk sikkerhet pågår hele livet, men hvem som påvirker oss til en hver tid er avhengig av livssituasjonen. Som spedbarn er det som regel

foreldrene som har størst påvirkning. Jo eldre man blir, jo flere tar del og får betydning i barnets miljø; eksempelvis skole, venner, media. Roller er et viktig begrep i sosialisering da vi alle innehar en rekke roller som vi benytter i forskjellige situasjoner; eksempelvis datter, elev, venninne, arbeidstaker. Det knytter seg visse forventinger til de forskjellige rollene (Bunkholdt, 2000). Alle rollene vi innehar er en del av vår identitet (Garsjø, 2001) og Larsen (ref. i Follesø, 2006) skriver òg at en rolle må være stabil over tid for å bli en del av et menneskes identitet.

Ofte har ungdom som bor på institusjon utfordring med å fungere i hverdagen. De trenger da voksne som kan hjelpe dem å lære nye måter å håndtere dagligdagse situasjoner på, sosiale sammenhenger, følelser og reaksjonsmønstre (Maier, 1997).

3.6 Tilknytning

Når man hører om tilknytning og tilknytningsteorier tenker man ofte på små barn, og det gjenspeiles òg i forskning. Det har vært vanskelig å måle kvaliteten på tilknytning etter småbarnsalder, og det kan være på grunn av miljøfaktorer og alle de personlige forandringene som skjer i utviklingen av identiteten (Rutter, ref. i Maier, 1997). Maier (1997) deler tilknytning i ungdomsårene inn i to. Den første er tilknytningen man har med seg fra de første leveårene; hvilke avhengighetserfaringer og relasjon man har hatt til omsorgspersoner. Den andre er betydningen nærmiljøet og sekundære andre får for tilknytning i ungdomstiden.

John Bowlby (2010) sin teori har hjulpet oss å forstå hvilken påvirkning tidlig tilknytning har senere i livet. Bowlby benytter seg av begrepet indre arbeidsmodeller for å forklare hvordan vi tilegner oss kunnskap om samspill gjennom opplevelser. Hvis et barn opplever at voksne ikke ser, tar vare på og støtter det kan denne erfaringen generaliseres og bli en del av de indre mentale arbeidsmodellene. Disse modellene vil da barnet hente opp neste gang det skal bygges en relasjon med en voksen, og barnets forventning til hvordan dette vil forløpe kan påvirke tilknytningsprosessen. Disse modellene kan fungere som selvoppfyllende profetier; barnet forventer hva som skal skje i samspill med voksne, og atferden blir deretter. Ifølge Bunkholdt (2000) peker flere studier på at disse arbeidsmodellene kan endres hos ungdommer ved at tidligere negative opplevelser blir redefinert. Det er ikke uvanlig at ungdommer har tanker om at de er skyld i at familiesituasjonen ikke er bra, og på grunn av dette får dårlig selvtillit og selvbylde. Ungdommen må da få hjelp til å forstå og erkjenne sin egen situasjon; for eksempel at foreldrene var narkomane og ikke klarte å ta omsorgen selv. Det er bare ved en slik erkjennelse at ungdommen kan bearbeide situasjonen, og til slutt endre de indre

arbeidsmodellene. Dette endringsarbeidet kan være tøft for ungdommen, og for å kunne gjøre det må ungdommen ha en tillit til deg som medmenneske vel så mye som fagperson (Storø, 2005). Ungdommene som kommer til en institusjon har med seg ferdigheter og holdninger som ikke er sosialt aksepterte hverken i institusjonen eller i samfunnet (rus, kriminalitet, utagerende adferd), og når ungdommen skal gi slipp på disse, må de erstattes med nye.

Aktiviteter på og utenfor institusjonen som bidrar til at ungdommen behersker nye ferdigheter bidrar til økt læring og en følelse av tilhørighet, som igjen styrker selvtilliten. Storø (2005) mener at en del aktiviteter, som fortrolige samtaler sent en kveld i stearinlys, dugnad for å løse praktiske oppgaver eller turer, gjør det enda lettere for omsorgspersonen å komme i en posisjon der man får tillit fra ungdommen. Maier (1997) skriver at tilknytning til et annet menneske gir deg en trygghet på at du kan få støtte ved behov og at du er verdifull for et annet menneske. Han mener at slik tilknytning skapes gjennom samhandlingen i daglige situasjoner som et klapp på skulderen, en alvorsprat, en spontan klem eller at den andre er tilgjengelig når man plutselig har behov for det.

Når de ansatte deltar i de daglige gjøremålene og aktivitetene, kan de bruke sin kompetanse til å motivere, støtte og veilede ungdommen (Schwartz, 2001). Ut fra disse situasjonene kan man bygge suksesshistorier som kan gi tyngde i en ungdoms livshistorie. Når unge har god kontakt med pålitelige voksne og gjør seg avhengige av dem, viser de god utvikling i selv å bli uavhengige på de samme områdene senere. Jo sikrere de unge blir på å få støtte, jo lettere er det for dem å prøve på egen hånd seinere (Sroufe, ref. i Maier, 1997). Dette bidrar i følge Martinsen (ref. i Tysnes, 2002) til å utvikle selvstendighet.

Hvis dette lykkes kan det gi ungdommen større muligheter til å velge vekk det gamle miljøet han var en del av før institusjonsoppholdet og resosialiseres inn i et nytt miljø når institusjonsoppholdet er ferdig.

I omsorgsperspektivet er relasjon sett på som noe av det mest grunnleggende i livet vårt (Martinsen, ref. i Tysnes, 2002) og høy kvalitet på tilknytning er avhengig av en god og trygg relasjon. I følge Røkenes og Hanssen (2011) er relasjonen mellom omsorgsperson og ungdom avgjørende for hvordan kommunikasjonen mellom dem tolkes. Hvis man har en god relasjon til en ungdom, kan man for eksempel ta opp kritikk som ungdommen i utgangspunktet ikke liker å snakke om, og det blir mottatt som hjelp og omtanke. For å yte omsorg må man ifølge Tysnes (2002) skape en relasjon gjennom tillit, engasjement og evnen til å leve seg inn i et annet menneskes livsverden. Det er vanlig at barnevernsungdom møter voksne med et

utgangspunkt i mistillit da deres erfaringer gjerne innebærer at voksne svikter dem; både foreldre og systemet. Derfor kreves det masse, både fra den som gir omsorg og den som skal motta omsorg, for at den skal oppleves ekte og genuin. Ofte ønsker de unge omsorg, men avviser den på samme tid. Dette kan gjøre omsorgsarbeidet i en institusjon svært komplekst (Maier, 1997). Maier (1997) mener at å stå i situasjoner der du gir omsorg, men omsorgen ikke blir mottatt, eller tørre å gi omsorg selv om du merker at den ikke blir mottatt, er grunnlaget i alt omsorgsarbeid. Om man klarer dette, bygges det en tillit mellom den voksne og ungdommen.

Det kan for enkelte unge være en fordel at man ikke må knytte så tett relasjon til nye, og gjerne flere voksne. Grunner til det kan være at de er i en overgangsfase til et nytt hjem, eller har tilknytningsskader som gjør det vanskelig å måtte knytte seg til voksne (Halvorsen, 2012). Ida Schwartz (2001) sier at en del pedagoger mener at man ikke skal ha for tett relasjon med ungdommen da de er emosjonelt sårbare.

3.7 Identitetsutvikling

Erik H. Erikson hevdet at en av de psykososiale hovedoppgavene i oppveksten er å tilegne seg et selvbilde og en identitet (Rutter & Rutter, 2000). Erikson var psykolog og psykoanalytiker som utviklet en faseteori om menneskets psykososiale utvikling. Han mente at drivkraften i utviklingen var at mennesket må få dekket sine behov, samt at vi fra fødselen av påvirkes av våre omsorgspersoner og vårt miljø. Han mente at mennesker utvikler personlige kjennetegn gjennom hele livsløpet, selv om grunnlaget som legges de første leveårene er svært viktig. Teorien til Erikson fokuserte på hvordan barn identifiserer seg med mennesker de liker og ser opp til allerede i førskolealder (Bunkholdt, 2000). Erikson sin faseteori har åtte faser som strekker seg gjennom hele livet, og han mente at våre personlige kjennetegn vokser frem i disse fasene. Han kalte disse kjennetegnene for grunnholdninger. Grunnholdningene forteller blant annet noe om selvfølelsen vår, hvordan vi oppfatter og tolker oss selv og andre, samt hvordan vi tolker situasjoner ut fra erfaringer vi har. Disse grunnholdningene utvikles positivt hvis mennesket får dekket de fasetypiske behovene som er representert i de respektive fasene. Hver fase er en sensitiv periode som gjør at hvis ikke behovene dekkes og grunnholdningene får utvikle seg, kan det være vanskelig å endre disse senere i livet. Gode erfaringer og modning i en fase, gjør oss mer rustet til å håndtere neste fase. Hvis behovene ikke dekkes og erfaringene ikke har vært gode, kan dette få negative følger for hvordan man håndterer etterfølgende fase.

Erikson mente at for hver overgang fra en fase til neste gjennomgår mennesket en utviklingskrise ved at man som menneske står ovenfor nye behov og forutsetninger. Det kan være utfordrende å forstå betydningen av miljø, venner og påvirkning for en omsorgsperson når ungdommen selv jobber med å definere sin rolle i «den nye situasjonen» (Bunkholdt, 2000). Den femte fasen er puberteten, og Erikson mente at det viktigste behovet i denne fasen var å bygge en identitet. Hvis ungdommen blir støttet og stimulert i denne fasen får han en stabil identitet, mens hvis det motsatte skjer, kan ungdommen få en rolle- og identitetsforvirring. Erikson mente at i denne fasen skal ungdommen «sammenfatte» tidligere faser (utvikling), som blant annet berører følelser, tanker og atferd, til en identitet som ungdommen kan føle seg trygg med. Altså; hvis ungdommen har levd i et miljø som har gitt mer eller mindre stabile reaksjoner i utviklingsfasene skaper det en følelse av kontinuitet i forhold til hvem man er.

4.0 Ungdommenes synspunkt og drøfting

Jeg vil nå presentere hvilke synspunkter ungdommene har på alternative arbeidstidsordning i barnevernsinstitusjonene. Deretter vil jeg belyse hvordan utviklingsteori kan underbygge disse synspunktene.

4.1 Ungdommenes synspunkt

Jeg har systematisk gjennomgått rapportene som tidligere er presentert, og vil med utgangspunkt i disse trekke frem ungdommenes stemme. Jeg har valgt utsagn som kan relateres til arbeidstidsordningen. Mange av utsagnene til ungdommene i de forskjellige rapportene er sammenfallende.

4.1.1 Forholdet til ansatte

I rapportene presentert i metodekapittelet formidlet et flertall av ungdommene som har erfaring med ordinær turnus at det kunne være slitsomt å forholde seg til mange voksne i løpet av en dag. En ungdom beskrev det slik;

«Jeg måtte begynne på null med hver voksen... og til slutt ga jeg opp å snakke med dem- det var jo alltid nye mennesker» (Tjelflaat et al., 2003, s. 39).

Ungdommene ønsket ansatte som lyttet mer, var ydmyke, hadde et godt humør og viste nærhet (Tysnes, 2002), og dette mente ungdommene var lettere når de voksne var med dem over lengre tid og i mange forskjellige situasjoner. De syntes det var viktig å kunne stole på

den voksne, og føle at den voksne brydde seg om dem. En ungdom med erfaring fra langturnus/ medlevertturnus uttrykte det slik;

«At de voksne bor her sammen med oss gir trygghet. Hadde de gått i ordinær turnus, hadde jeg blitt enda mer stressa oppi hue mitt. Man ville ikke funnet roen da. Det hadde bare blitt stress. Medleverskapet gjør at ting blir mer stabilt, at det ikke er så mange nye ansikter. Voksne får også vært med og fulgt utviklingen vår over en god stund. Jeg tror de får hjulpet oss mye mer enn om de hadde skiftet hele tiden. Da kunne vi ha sleipa oss unna veldig mye rart. Det kjenner jeg meg igjen i» (Furre, 2005, s. 81 referert i Munthe-Kaas et al., 2013).

I Hetle et al. (1997) sin rapport uttrykte ungdommene på forskjellige måter at de hadde et stort behov for trygghet, og noen av ungdommene mente at arbeidstiden var avgjørende for dette. En ungdom sitert i en annen rapport sa det slik;

«De ser meg, de følger med. Det vet jeg, og det gjør meg trygg» (Furre, 2005, s. 82 referert i Munthe-Kaas et al., 2013).

Ungdommene mente også at det skapte trygghet å ha turnuslistene hengende lett synlig. Da kunne de se hvem som kom på jobb, samt når deres kontaktperson kom på jobb neste gang (Hetle et al., 1997). I Tjelflaat et al. (2003) sin rapport beskrev mange av ungdommene at kontakten de fikk med den enkelte omsorgspersonen var det mest betydningsfulle i løpet av oppholdet på institusjonen. En ungdom beskrev tillitsforholdet til en ansatt slik;

«Hvis ikke NN er på vakt, så ringer jeg heller privat hvis det er noe spesielt» (Hetle et al., 1997, s.87).

Noen grunner til at det ble slitsomt å forholde seg til mange ansatte i ordinær turnus, mente ungdommene var fordi de voksne var forskjellige i blant annet evne til å bygge relasjon med ungdommen, bruk av makt, og motivasjon for å være på jobb.

I rapporten til Hetle et al. (1997) viste ungdommene gjennom intervjuene at behovet for omsorg, å bli sett, hørt og tatt på alvor var sterkt. De unge var tydelige på hvordan de voksne ikke strekker til;

«De voksne bryr seg, både og, men ofte synes det som om det bare er når noe skjer som er veldig viktig og alvorlig» (Hetle et al., 1997, s.92).

«Skjønner de voksne hvor jævlig jeg egentlig har det? Skjønner de egentlig hvordan det er å bo her? Jeg tror de ofte glemmer dette, skjønner ikke hvor fælt jeg har det» (Hetle et al., 1997, s. 92).

Ungdommene ga uttrykk for at det til tider var lite stabilt i forhold til andre ungdommer som flyttet inn og ut, og at det da var desto viktigere at det var stabilitet blant de ansatte (Hetle et al., 1997).

Noen ungdommer mente at ordinær turnus var en grunn til at de ikke hadde så tett tilknytning til de ansatte, og at dette var både en fordel og en ulempe. Fordelen var at de slapp å knytte seg til noen av de voksne hvis de ikke ville, og at det var lettere å håndtere utskiftninger i personalet. For andre ungdom var det en ulempe da de ønsket et tettere forhold til de ansatte. Den hyppige utskiftningen av personalet grunnet vaktskifter, og mangelen på tilgjengelighet da de voksne bare var der en arbeidsdag om gangen, gjorde dette vanskeligere (Munthe-Kaas et al. 2013).

Det var også tanker rundt utfordringene med langturnus og medleversturnus som gikk igjen i de presenterte rapportene. Noen av ungdommene presiserte at det var slitsomt med slik turnus hvis det var voksne de ikke likte eller hadde tillit til. Det var spesielt ungdommer på langtidsinstitusjonene som uttrykte dette (Hetle et al., 1997). Noen ungdommer mente også at det ble for intenst å ha de voksne der over lengre perioder, og at de fikk lite privatliv (Munthe-Kaas et al., 2013). Dette uttrykkes blant annet slik;

«Her kommer og går det folk hele tiden, det er så mange som skal bry seg, slik at vi jo nesten aldri får være i fred» (Hetle et al., 1997, s.92).

4.1.2 Aktivitet, fritid og turer

Ungdommene trakk frem aktiviteter med de voksne som en faktor til trygghet og tilhørighet. De ønsket eksempelvis å få skyss til og fra aktiviteter, og de ønsket at voksne var til stede og engasjerte seg i det ungdommen deltok på. Det virket trygghetsskapende for ungdommen når de voksne tok initiativ til å finne på noe og holdt det som var lovet, samt deltok på aktiviteter sammen med annen ungdom (Hetle et al., 1997).

Ungdommene var tydelige på at de trivdes best i helger og ferier, blant annet fordi de voksne var mer avslappet og hadde mer tid til å være sammen med dem. Ungdommene uttrykte at de likte ferier godt for da kom de seg bort fra institusjonen, og de kunne føle seg mer som «en familie» på tur (Hetle et al., 1997).

I Tjelflaat og Ulset sin rapport (2007) uttrykte ungdommene at regler og rutiner på institusjonen hemmet muligheten til å drive regelmessige fritidsaktiviteter, og at store deler av uken var tilrettelagt med faste gjøremål og aktiviteter som ungdommene måtte delta på.

4.1.3 Regler og grensesetting

I Hetle et al. (1997) sin rapport uttrykte ungdommene at de følte seg trygge på institusjonen når de voksne satte grenser, var konsekvente og når ungdommene opplevde kontinuitet. De følte seg spesielt utrygg hvis det var annen ungdom som utagerte, og dette ikke ble tatt tak i.

Ungdommene etterlyste tydelig kommunikasjon. Ordinær turnus førte, ifølge ungdommene, til at det ble dårligere kommunikasjon mellom de ansatte, samt mellom ansatte og ungdom. En ungdom sa det slik;

«Det ble for mye tolkning- spesielt gjennom overlapping av personalet. Ting jeg hadde sagt på formiddagen, kunne forandre seg til det ugjenkjennelige på kvelden» (Tjelflaat et al., 2003, s. 39).

De mente at de voksne ikke var konsekvente på regler og rutiner da alle hadde forskjellige måter å praktisere dette på. I tillegg følte de at ansatte var mindre autoritære og mer avslappet, og at det derfor var lettere å lure seg unna oppgaver og lignende (Munthe-Kaas et al., 2013).

Ungdommene følte òg at strenge regler og rutiner på institusjonen forsterket følelsen av ikke å være normal.

4.1.4 Normalitet

Alle rapportene jeg har lagt til grunn for oppgaven viser at ungdommene etterlyste mer normalitet i hverdagen. De kjenner godt på kroppen at bo- og familiesituasjonen er annerledes enn den vi anser som «normalen» i samfunnet, og behovet for å normalisere situasjonen er stor. Følelsen av å være annerledes enn jevnaldrende påvirker selvfølelsen, og dermed trivselen. I Tjelflaat et al. (2003) sin rapport kom det frem at når ungdommene følte seg normalisert styrket det identiteten deres; de følte de ble tatt på alvor som enkeltindivid. Flere av ungdommene nevnte det å få være med en ansatt hjem, og ta del i «et normalt familieliv»,

som et av de beste minnene fra institusjonstiden (Tjelflaat et al., 2003). En ungdom uttrykte normaliteten ved å være sammen med de samme omsorgspersonene over lengre tid, men samtidig utfordringen med at de samme voksne ble borte i flere dager når de hadde friperiode;

«De voksne følger oss opp 3 døgn, hvor vi er sammen med de samme voksne. Da føler vi oss mer som en familie. Hvis det skjer noe en dag, så er det greit at de er der. Men hvis du kan vente, venter du en uke til de kommer på jobb igjen» (Hetle et al., 1997, s. 93).

Ifølge rapporten til Nasjonalt kompetansesenter for helsetjeneste (Munthe- Kaas et al., 2013) likte mange av ungdommene at langturnus/ medlevertturnus ga en mer tilnærmet familiefølelse. De som ikke likte langturnus/ medlevertturnus mente at de ansatte prøvde å erstatte de virkelige foreldrene, og at dette følte krenkende. Noen av de ungdommene som var negative til denne turnusen hadde generelt problemer med at voksne var autoritære (Munthe-Kaas et al., 2013). Det var òg noen ungdommer som nevnte at de ikke ville knytte for tette bånd til de ansatte i frykt for å bli forlatt igjen, slik som andre voksne hadde gjort.

4.2 Drøfting

4.2.1 Forholdet til ansatte

Generelt i rapportene presentert i punkt 2.2 uttrykker ungdommene at de har behov for og ønske om mer stabilitet. Ungdommer som hadde erfaring med ordinær turnus var veldig klare på at det var slitsomt å forholde seg til mange personer i løpet av en dag. De sa at det bidro til utrygghet, mangel på kontinuitet i hverdagen, en forsterkning av følelsen av å ikke være «normal», og en følelse av å ikke bli sett og hørt. Selv om Schwartz (2001) stiller spørsmål til hvorvidt ungdommene er for emosjonelt sårbare til å ha tett kontakt med omsorgspersonene, kan Maier (1997) sin teori om at man lærer å bli uavhengig av å være avhengig i en utviklingsfase, underbygge at relasjon og tilknytning til ungdommene kan være til det beste for en sunn utvikling. Når vi er sårbare trenger vi ekstra støtte, noen som tror på oss og noen som stiller opp.

Ut fra ungdommenes utsagn i Hetle et al. (1997) føler de at voksne ikke forstår hvor tøft og vanskelig det er å bo på institusjon. Som Røkenes og Hanssen (2001) skriver er relasjonen mellom omsorgsarbeideren og ungdommen avgjørende for kvaliteten på kommunikasjonen mellom dem, og hvis man kan ha gode og tillitsfulle samtaler kan det bli lettere å forstå ungdommen.

Det kan være ekstra utfordrende å bygge relasjon med ungdom på institusjon, da faktorer som tillitsbrudd, ustabil oppvekstmiljø og relasjon til signifikante andre kan spille inn. Man kan heller ikke vedlikeholde relasjonen kontinuerlig, slik man ofte gjør med andre man yter omsorg til. Ungdommene har i følge Bowlby (2010) sin teori allerede skapt indre arbeidsmodeller som påvirker hvordan de håndterer både hverdagslige situasjoner, samspill med andre, samt hvordan de regulerer følelser. I følge Bowlby (2010) kan disse arbeidsmodellene endres ved å ha tillit til de som er med på endringsprosessen. Dette skal skje i tillegg til at man skal gjennom en fase i livet, puberteten, som i følge Erikson sin utviklingsteori er helt avgjørende for identitetsutviklingen. Erikson mener at en ungdom som har fått støtte og blitt stimulert i et relativt stabilt miljø tidligere, kan benytte erfaringene fra tidligere faser til å «slå seg til ro» med egen identitet (Bunkholdt, 2000). Det kan tenkes at ungdom som bor på institusjon ikke har hatt disse positive erfaringene å bygge videre på, og derfor lettere kan oppleve identitets- og rolleforvirring. Om ungdommen i tillegg er mest kjent med rollen som «barnevernsbarn», kan det tenkes at jobben med å støtte og veilede ungdommen i sosialiseringprosessen kan være avgjørende for fungering i sosiale situasjoner og i samfunnet generelt. Ungdommen trenger da nye opplevelser som kan brukes for å bygge en livshistorie, styrke selvfølelsen ved å mestre, samt hjelp til å eventuelt endre holdninger og verdier slik at de samsvarer mer med samfunnets normer og regler (Garsjø, 2008).

For å kunne bidra til ungdommens utvikling på grunnlag av de overnevnte faktorene kan det se ut til at trygg tilknytning til en eller flere omsorgspersoner er svært viktig (Martinsen, ref. i Tysnes, 2002). Ungdommene underbygger dette med utsagn om at det er slitsomt å måtte «begynne på null» med hver voksen. Det at en del ungdommer knytter seg til en spesiell ansatt kan tolkes som at de selv skaper en slik tilknytning.

I en institusjon med ordinær turnus kan det tenkes at arbeidstidene kan begrense mulighetene til ungdommen og de ansatte. Som nevnt i innledningen har vi på institusjonen jeg jobber vanlige situasjoner i løpet av en dag som løses annerledes nettopp fordi vi jobber ordinær turnus. Hvis en ungdom har hatt en tøff dag på skolen og er preget av dette når han kommer hjem, kan det ta noen runder med bearbeiding, slamring med dører og utbrudd før ungdommen er klar for å dele det som har skjedd. Som omsorgsperson kan man ha jobbet for å tilnærme seg denne ungdommen hele ettermiddagen, og når det nærmer seg leggetid, roen har senket seg på huset og ungdommen er klar for å snakke, går man av vakt. Jeg har en sterk følelse av at dette svekker tilliten jeg og ungdommen har bygd opp i løpet av kvelden. Jeg tror

dette kan sette ungdommen i en sårbar posisjon, og gi følelsen av å bli sviktet av en voksen, igjen.

4.2.2 Aktivitet, fritid og turer

Som Bunkholdt sier (2000) læres sosialisering gjennom samspill med andre mennesker i forskjellige sosiale situasjoner. Omsorgspersoner som ungdommene har en tilknytning til, bør derfor delta i slike situasjoner for å hjelpe dem med å endre de indre arbeidsmodellene og forstå de uskrevne reglene og normene i samfunnet. De kan være med å veilede ungdommene på en slik måte at de blir trygge i sosiale situasjoner og føler mestring. Ungdommene etterlyser en slik trygghet i sine utsagn, og ved å ha med en omsorgsperson som ungdommen har tillit til kan det være lettere å la seg veilede (Røkenes & Hanssen, 2011). Jeg erfarer i min arbeidshverdag at det er lettere å kommunisere med en ungdom hvis vi gjør aktiviteter sammen; om det er vasking eller skitur har ingen betydning. Ungdommen blir lettere å få med på aktivitet og mer medgjørlig, og det kan tyde på at den samhørigheten og individuelle oppmerksomheten dette skaper, er noe ungdommen setter pris på.

Ungdommen etterlyser mer kontinuitet ved at de ansatte er mer tilgjengelige både fysisk og mentalt (Tjelflaat & Ulset, 2007), og at de ansatte er konsekvente i hvordan de følger opp regler, rutiner og avtaler. Dette mente ungdommene fører til trygghet, og som nevnt tidligere er trygghet avgjørende for en sunn utvikling. Ved å ha slik kontinuitet kan det tenkes at sosialiseringssprosessene beskrevet over blir lettere å følge opp for de ansatte.

Omsorgspersonen kan støtte og motivere gjennom de positive situasjonene, som igjen kan bygge nye holdninger og verdier hos den unge. De krevende situasjonene krever også at ungdommen får støtte fra voksne som står i situasjonene til tross for avvisning (Maier, 1997).

Ungdommene trekker fram helger, ferier og turer som noe positivt. Både fordi de voksne har mer tid og er mer tilgjengelige slik at de «slipper å begynne på null med hver voksen», som en av ungdommene beskrev, men òg at de gjør ting som andre ungdom gjør. Det kan tyde på at aktiviteter, turer og ferier kan være positive for ungdommene fordi de bidrar til å bygge en positiv livshistorie gjennom gode opplevelser og mestring; noe tidligere omsorgspersoner kanskje ikke har hatt mulighet til. Det kan øke en sosial kapital som ofte annen ungdom får i løpet av oppveksten. Det kan tenkes at slike opplevelser bidrar til at identitetskrisen som Erikson skisserer får et positivt utfall.

En ordinær turnus kan gjøre det vanskelig å gjennomføre slik aktivitet. Ungdommene føler at regler og rutiner begrenser muligheten deres, men samtidig trengs rutiner i en institusjon for å opprettholde stabiliteten for ungdommen. Hvis voksne kan være sammen med ungdommen over flere dager kan det tenkes at det blir lettere å tilpasse institusjonshverdagens rutiner og gjøre mål slik at det gir rom for ungdommens individuelle behov, slik Schwartz (2001) beskriver.

4.2.3 Regler og grensesetting

Ungdommene etterlyser kontinuitet i forhold til regler og grensesetting, og uttalelser i Munthe- Kaas et al. (2013) sin rapport tilsier at de voksne ikke er like konsekvente og entydige overfor ungdommene ved ordinær turnus som ved langturnus eller medlevertturnus. En av grunnene til dette kan tenkes å være overlappingene mellom vaktskiftene, og strukturen på disse. Jeg har ofte opplevd at overlappen skal tas kjapt for ikke å være lenge borte fra miljøet og ungdommene. Resultatet da er ofte at man hopper over detaljer som kan være nyttig å vite for de som kommer på jobb. Det refereres heller til rapportene som er skrevet, men de rekker man ofte ikke å lese. Det kan være fort gjort å glemme at man har gjort en spesiell avtale med en ungdom, at det skjedde noe tidlig på vakta som kan påvirke humøret til ungdommen eller lignende. En ungdom beskrev at det han hadde sagt ble tolket til det ugjenkjenkelige på overlappingene, hvilket bidro til at han heller lot vær å fortelle noe. Dette bidrar til at omsorgspersonene er inkonsekvente og at ungdommen ikke føler tillit nok til å kunne snakke med de voksne.

En annen grunn til at de voksne er mer inkonsekvente i ordinær turnus kan være at man ikke går inn i vanskelige situasjoner for å slippe ubehagelige konfrontasjoner. Om du skal være med ungdommen en lengre periode, kan det gi et press til å følge opp situasjoner som for eksempel regelbrudd, eller provokasjoner mellom ungdommene. Dette vil igjen gi ungdommene et signal om at her er det kontinuitet i reaksjonene, som igjen skaper trygghet. Å vise ungdommen at man klarer å stå i konflikter, jobbe seg gjennom dem, og være der etterpå kan være en viktig del av å endre de indre arbeidsmodellene. Håndterer man en situasjon slik viser man ungdommene en konstruktiv måte å ordne opp i konflikter. Ungdommene trenger hjelp til å oppnå Giddens' (1984) ontologiske sikkerhet slik at de kan fungere i samfunnet etter institusjonsoppholdet er avsluttet. Her kan det tenkes at man trenger en gjennomtenkt balanse på regler og rutiner slik at det ikke blir så strengt at man utsletter det enkelte individ,

slik Goffman (1967) beskriver i Anstalt og menneske, men så stabilt at det skaper trygghet og forutsigbarhet for ungdommen, slik Schwartz (2001) mener er viktig for en sunn utvikling.

Det er ikke så unaturlig å tenke at ungdommen har levd under ustabile forhold og i relasjoner med mangel på omsorg, og at det da er positivt med rutiner og struktur på hverdagen (Schwartz, 2001). Det er likevel ikke sikkert det er slik for ungdommen. Selv om hverdagen til ungdommen ikke har vært «bra nok» for å kunne bli i hjemmet har det vært en hverdag ungdommen kjenner. En hverdag der han har opparbeidet seg egne overlevelsesstrategier. Det kan derfor oppleves både utrygt og uforståelig å komme på en institusjon med nye regler og ofte strengere rammer, samt mange flere voksne å forholde seg til. Hvis ikke omsorgsarbeideren bygger en relasjon med denne ungdommen, lærer han å kjenne og tar den kunnskapen med seg i arbeidet kan det bli vanskelig å vinne ungdommens tillit (Schwartz, 2001). Ved å møte ungdommen for den han er, ikke hva han har gjort, etterstrebes det å bygge en relasjon som ligner på en familierelasjon, som igjen kan styrke ungdommens trygghet og tillit til deg som omsorgsperson.

4.2.4 Normalitet

Ungdommene ønsker mer normalitet i hverdagen, og dette kan ifølge både Goffman (1967) og Schwartz (2001) være utfordrende for omsorgspersonene å ivareta i en institusjonshverdag. Ungdommene trenger å få tilfredsstilt individuelle behov, men det kan virke som at ungdommene må tilpasse seg institusjonen, og ikke omvendt.

Siden tilknytning og relasjon til andre er helt avgjørende for oss mennesker; både med tanke på utvikling, selvtillit, følelsen av å bli verdsatt og så videre, tenker jeg at dette er viktig å etablere, trene på og vedlikeholde med ungdommene i en institusjon. Jeg tenker at dette bidrar til at man føler seg «normal». På en annen side er det viktig å ta hensyn til, og respektere de ungdommene som ikke føler behov for å knytte tette relasjoner med de ansatte. Som nevnt tidligere kan det være mange grunner til at ungdommene ikke ønsker dette, og det kan tenkes at omsorgspersoner, spesielt i alternativ turnus, må tilpasse samspill og aktiviteter etter ungdommens behov og ønsker. Tette relasjoner til de ansatte vil nok gjøre ungdommen mer sårbar; spesielt hvis den ansatte for eksempel skulle slutte eller bli sykemeldt.

5.0 Oppsummering og konklusjon

I denne oppgaven har jeg hentet fram ungdommene sin stemme og dannet et bilde av hvilke synspunkter de har om alternativ arbeidstidsordning. Disse synspunktene har vist seg å være svært sammenfallende, og det var et flertall av synspunktene som talte positivt for lengre turnus enn ordinær turnus. Ungdommene ønsket generelt mer trygghet, stabilitet, forutsigbarhet, normalitet, å bli sett, hørt og tatt på alvor. Gjennom ønskene og behovene som ungdommen hadde etterlyste de omsorgspersoner som var mer tilgjengelig; både fysisk og mentalt. De trakk frem tillit som avgjørende for kontakten mellom ungdommen og omsorgspersonene. Noen av ungdommene ønsket ikke en tett relasjon til omsorgspersonene, og følte at langturnus og medlevertturnus gjorde det vanskeligere å holde den ønskede avstanden.

Teorien i oppgaven underbygger viktigheten av å kunne bygge relasjoner og tilknytning til andre mennesker, som en del av den livslange sosialiseringprosessen. Tilknytning påvirker mange aspekt i ungdommenes utvikling; for eksempel indre arbeidsmodeller, identitet, selvfølelse og selvtilit. Ungdommenes utvikling, og kunnskap om samfunnets normer og regler, er avgjørende for hvordan de vil fungere i livet utenfor institusjonen. For å kunne bedre fungeringen til ungdommen viser ungdommenes synspunkter og teorien som er presentert, at institusjonshverdagen må tilrettelegges for omsorg, endring og mestring. Det kan tyde på at det vil være lettere å følge opp ungdommenes ønsker og behov ved at omsorgspersonene er mer stabilt tilstede og tilgjengelig. I tillegg kan det bli lettere for omsorgspersonene å ivareta ungdommenes sosialisering prosess og utvikling når de følger dem gjennom dagens hendelser; både oppturer og nedturer. Dette taler for langturnus og medlevertturnus som arbeidstidsordning.

Det kan være krevende både for ungdommen og omsorgspersonene å skape en slik tilknytning, da disse ungdommene ofte har med seg holdninger og verdier fra tidligere erfaringer, samt at de kan være spesielt sårbare. De ansatte må ha kunnskap om ungdoms utvikling, evnen til å kommunisere med ungdom, samt ha kjennskap til den enkeltes livshistorie for å vise at de virkelig forstår ungdommen.

I Barnekonvensjonen artikkel 12 (NOU 2000: 12, s.90) står det at de unge sine synspunkt skal vektlegges hvis barnets alder og modenhet tilsier det. Barnevernsloven forteller oss at den unge skal få god og stabil kontakt med voksne, at det skal tas hensyn til individuelle behov og at det skal være kontinuitet i omsorgen (Barnevernloven, 1993). Vi er med dette lovpålagt å ta

hensyn til ungdommenes synspunkt. Ved å ha fokus på hvordan man samtaler med ungdom og med bruk av teknikker, som for eksempel Den dialogiske samtalemotoden, kan det tenkes at ungdoms synspunkt kan bli tatt mer på alvor.

Det er vanskelig å si noe om hvor stor påvirkning arbeidstidsordningen har på utviklingen til ungdommene. På grunnlag av at vi er pliktig til å ta hensyn til ungdommens stemme, og at det har vært utfordrende å finne forskning om temaet, kan det være verdt å forske videre på.

Avslutningsvis vil jeg dele noen tanker jeg har hatt i løpet av arbeidet med oppgaven. I mitt arbeid på barnevernsinstitusjon har jeg ofte følt at det har vært utfordrende å strekke til som omsorgsperson for ungdommene. Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg fått bekreftet at de utfordringene jeg har kjent på ikke er unike for meg og «mine» ungdommer. Teorien som er presentert, føler jeg er en smakebit av kunnskap jeg kan tilegne meg for å forstå ungdommenes situasjon. Det kan i tillegg se ut til at å møte ungdommens behov og ønsker krever et engasjement fra de voksne som strekker seg utover fagkompetanse og ordinære arbeidstider. Vil det være riktig å forvente dette fra en ansatt?

6.0 Litteraturliste

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2012, 13. juni). *Barnevernsinstitusjon*.

Hentet fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern/barnevernsinstitusjon.html?id=670231>.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2012, 20. januar). *Barneverntiltak*

utenfor hjemmet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern/tiltak-utenfor-hjemmet.html?id=492928>.

Barne- og familiedepartementet. (2000). *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. NOU 2000:12. Oslo: Departementet. Hentet fra

<http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20002000/012/PDFA/NOU20002000012000DDDDPDFA.pdf>.

Barnevernloven. (1993). Lov om barneverntjenester. LOV-1992-07-17-100. § 4-1 endret ved

lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. 1 juni 2014 iflg. res. 13 des 2013 nr. 1516). § 4-15 endret ved

lover 26 juni 1998 nr. 42 (ikr. 1 sep 1998), 1 aug 2003 nr. 86 (ikr. 1 okt 2003 iflg. res. 1 aug

2003 nr. 991), 1 des 2006 nr. 65 (ikr. 1 jan 2007 iflg. res. 1 des 2006 nr. 1332). Hentet fra

http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_1.

Bowlby, J. (2010). *En trygg bas. Kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm:

Natur & Kultur.

Bunkholdt, V. (2000). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dalland, O. (2010). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Maier, H. W. (1997). *Barn og unge utenfor familien. Utviklingsmuligheter*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

Munthe-Kaas, H., Hammerstrøm, K., Kurtze, N., Nordlund, K. R. & Nylenna, M. (dir.) (2013). *Effekt av og erfaringer med kontinuitetsfremmende tiltak i barnevernsinstitusjoner*. Rapport nr. 4/13. Prosjektnr. 677. Oslo: Nasjonalt kompetansesenter for helsetjenesten.

Follesø, R. (red.) (2006). *Sammen om barnevern: enestående fortellinger, felles utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Garsjø, O. (2008). *Institusjon som hjem og arbeidsplass- et arbeidstaker- og brukerperspektiv*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Garsjø, O. (2001). *Sosiologisk tenkemåte- en introduksjon for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Gyldendal
- Gautun, H., Sasaoka, K. & Gjerustad, C. (2006). *Brukerundersøkelse i barnevernsinstitusjonene*. NOVA rapport 9/06. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society*. Oxford: Basil Blackwell Ltd
- Goffman, E. (1967). *Anstalt og menneske*. Viborg: Special- Trykkeriet Viborg AS.
- Halvorsen, T. (2012). *Miljøarbeid i institusjoner for utsatte unge*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Hetle, A., Rørvig, R. & Heen, H. (1997). *Hjem, utviklingsarena, arbeidsplass. En evaluering av erfaringer med alternative arbeidstidsordninger ved fire barnevernsinstitusjoner*. AFIs rapportserie nr. 5/97. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Olberg, D. (2010). *De utvidete arbeidstidene: Om regulering av innarbeidingsordninger, langturnus og langvakter*. Fafo 2010:35. Oslo: Fafo.
- Rutter, M. & Rutter, M. (2000). *Den livslange utvikling- forandring og kontinuitet*. København: Hans Reitzels Forlag A/S.
- Røkenes, O.- H. & Hanssen, P.- H. (2011). *Bære eller breste. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Schjeldrup, L., Omre, C., Mathinsen, E., Horverak, S. & Hyrve, G. (2005). Mot et nytt barnevern. I Schjeldrup, L., Omre, C. & Marthinsen, E. (Red.), *Nye metoder i et moderne barnevern*. (s. 9- 51). Bergen: Fagbokforlaget.
- Schwartz, I. (2001). *Socialpædagogik og anbragte børn*. København: Nordisk Forlag AS.

Statistisk sentralbyrå. (2013, 24. oktober). *Barnevernsinstitusjoner 2012*. Hentet fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverni>.

Storø, J. (2005). Gullklumper i sanden. Ressursfokusede og nettverksorienterte tilnærmingar i arbeid med ungdom i institusjon. I Schjeldrup, L., Omre, C. & Marthinsen, E. (Red.), *Nye metoder i et moderne barnevern*. (s. 9- 51). Bergen: Fagbokforlaget.

Tjelflaat, T. (2003). Barnevernsinstitusjonen. En arena for omsorg? I Bache- Hansen, E. (Red.), *Barn utenfor hjemmet. Flytting i barnevernets regi* (s.184- 202). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Tjelflaat, T., Hyrve, G. & Solhaug, H. (2003). *Barnevernsinstitusjonen- nødvendig men ikke god nok*. En undersøkelse av institusjonsungdom i Sør- Trøndelag. Rapport nr. 10. Trondheim: Barnevernets utviklingscenter i Midt- Norge.

Tjelflaat, T. & Ulset, G. (2007). *Barn og unges medvirkning i barnevernsinstitusjon*. Rapport nr. 11/2007. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS, Barnevernets utviklingscenter i Midt- Norge.

Tjora, A. (2011). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Tysnes, I. B. (2002). *Plassering i barneverninstitusjon etter §§4.24 og 4.26. Oppbevaring eller utvikling? En intervjuundersøkelse blant ungdom og voksne i en langtidsinstitusjon (hovedoppgave i sosialt arbeid)*. Trondheim: NTNU Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.